ଉତ୍ସବ ପରିଚିତି

ବନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀପଦ ପାଦକୁ ।
ଭରସା ଚରମନାଥଙ୍କୁ ॥

ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ତ୍ରେତାରେ ଥିଲ ।
ରାମ ଅବତାରେ ଭରତେ ଦେଲ ॥

ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ଦ୍ୱାପରେ ଥାଇ ।
କୃଷ୍ଣ ଅବତାରେ ଉଦ୍ଧବ ପାଇ ॥

କଳ୍ପଯୁଗରୁ ଅନ୍ତିମ କଳିଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବଯୁଗ ଓ ସର୍ବକାଳରେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପଦ୍ମପାଦ ମଣ୍ଡନ କରୁଥିବା ଶ୍ରୀପାଦୁକା ଭକ୍ତଗଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଚରମନାଥ ଚରମ ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି । ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଭରତଙ୍କୁ ଓ ଦ୍ୱାପରରେ ଉଦ୍ଧବଙ୍କୁ ଏହା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । କଳିର ଅନ୍ତିମ ପ୍ରହରରେ ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାଖାରେ ଓ କେତେକଙ୍କ ଗୃହରେ ସିଂହାସନ ପରିଶୋଭିତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଇ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ମାଳିକା ମତେ 'ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ସ୍ନାନ ଓ ବନ୍ଦନା' ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ରର କ୍ଷିତି ଜ୍ୟୋତିଃ ଆଶ୍ରମ ପରିସରରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ୧୪୦୫ ସାଲ, ଶ୍ରାବଣ ଦି ୧୭ନ କର୍କଟ ଦି ୨୪ନ, ଶନିବାର ଇଂରାଜୀ ତା ୮.୮.୯୮ ରିଖ ଦିନ ସମବେତ ସହସ୍ରାଧିକ ଭକ୍ତ ଅନୁଗତଙ୍କର ମସ୍ତକ ଆନୀତ ଘଟଜଳରେ ସ୍ନାନାଭିଷେକ କରାଯାଇ ବନ୍ଦନା କରାଗଲା । ଏହି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଉତ୍ସବ ସମ୍ପର୍କରେ ପୌରାଣିକ ଓ ମାଳିକା ଉକ୍ତ ମତାବଲମ୍ବନରେ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ''ଚରମ'' ପୃଷ୍ଠାରେ ପାଠକ / ପାଠିକା ମାନଙ୍କର ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ ''ଉତ୍ସବ ପରିଚିତି'' ସ୍ତମ୍ଭରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଅଛି ।

ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକା ବନ୍ଦନା

୧୪୦୫ ସାଲ, ଶ୍ରାବଣ ଦି ୧୭ନ, କର୍କଟ ଦି ୨୪ନ, ଶନିବାର

ଆଜି ପବିତ୍ର ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ ଦିବସ । ପୂର୍ବ ବର୍ଷଧରି ଆଜି ଚଳିତ ବର୍ଷର ଉତ୍ସବସୂଚୀ ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ପାଳିତ ହେଉଛି ଶ୍ରୀପଦପାଦୁକା ସ୍ନାନ ଓ ବନ୍ଦନା ଉତ୍ସବ । ମାତ୍ର ପାଳନ ବିଧି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କେଉଁ କାରଣରୁ ଆଜି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଧାନରେ ଉତ୍ସବଟି ପାଳିତ ହେଉଛି, ତାହାହିଁ ଏହି ''ସ୍ମରଣିକା'' ର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ । କାରଣ ଉନ୍ମୋଚନ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀପଦ ପାଦୁକାର ଜନ୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ୟକ୍ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ ମନେହୁଏ ।

ଶ୍ରୀପାଦ, ''ପଦ୍ମପାଦ''

ବ୍ରହ୍ମ ଦର୍ଶନ, ବ୍ରହ୍ମ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିବା ଯୋଗୀ, ମୁନି, ଋଷି, ସାଧୁ, ସନ୍ଥ ଓ ଭକ୍ତମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଈପସିତ ତଥା ପ୍ରାପ୍ତ ''ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ସାକାର ରୂପମାଧୁରୀରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେହି ରୂପକୁ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତନ, ମନନ ଓ ପୂଜନ କରୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକ୍ଷଣରେ ସେମାନେ ଇଷ୍ଟଦେବଙ୍କ ''ପଦ୍ମପାଦ'' କୁ ଲୟ କରୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଆକୁଳ ନିବେଦନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ସେହି ''ପଦ୍ମପାଦ''ରେ ଚିର ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ ଅଳି କରୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର କାହିଁକି ? କେଉଁ କାରଣରୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ରଖି ନିଜର ଲୟ, ଧେୟକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରାଇଥାନ୍ତି ''ପଦ୍ମପାଦ''ରେ ?

''ପଦ୍ମପାଦ'' କହିଲେ ଅନେକ ଅର୍ଥ ମନକୁ ଆସେ । ଯଥା : ପଦ୍ମପରି ପାଦ ଯାହାର ସେ ''ପଦ୍ମପାଦ'' । ପଦ୍ମ ଆକାର ଯେଉଁ ପାଦ ସେ ପାଦ ''ପାଦପଦ୍ମ'' । ଯେଉଁ ପାଦରେ ପଦ୍ମଫୁଟେ ସେ ପାଦ ''ପାଦପଦ୍ମ'' । ଏହିପରି ଅନେକ ଭାବ, ବିଭିନ୍ନ ମତ । ମାତ୍ର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଶ୍ରୀପଦକୁ କାହିଁକି ''ପଦ୍ମପାଦ'' କୁହାଯାଏ, ତାହାର ରହସ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲେ ମହାପୁରୁଷ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ । ନିର୍ବିକଳ୍ପ ସମାଧିରେ ଦର୍ଶନ କରିବା ସମୟରେ ସେ ଦେଖିଥିଲେ ସେହି ପଦ୍ମଫୁଲ ଯାହା ଉପରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶ୍ରୀପାଦ ରହିଥିଲା । ସେହି ଅନୁଭୂତିକୁ ସେ ''ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା'' ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଷଷ୍ଠ ଚତ୍ୱାରିଂଶତ ପଟଳ ପୃ୪୨୫ରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଯଥା :

''ପଦ୍ମ ଫୁଟିଛି ସେ ଚରଣ । ଫେଡିଲେ ପାଇବୁ କାରଣ ॥
ଶୁଣ ହେ ଚବିଶ ଗୋପାଳ । ପଦ୍ମ ଫୁଟିଛି ପାଦତଳ ॥
ଅଥର୍ବ ପୃଥ୍ୱୀ ଯେ ଅଟଇ । ସାମ ଯେ ଜଳ ପୁଣ ହୋଇ ॥
ଋକ ଯେ ପୁଷ୍ପ ପତ୍ର ଜାଣ । ଯଜୁଃ ଯେ କେଶର ପ୍ରମାଣ ॥
ଅର୍ଥବ ପଙ୍କ ବୋଲି ଜାଣ । ସାମ ଯେ ବୃକ୍ଷ ମତ ପୁଣ ॥
ଶିଶୁ ଯେ ବୀଜ ପୁଣ ହୁଏ । ଏମନ୍ତ ପଦ୍ମ ଫୁଟି ରହେ ॥
ଏ ପଦ୍ମ ପରେ ପାଦ ରହେ । ଅକାରୁ ''କ୍ଲୀଂ'' ବୀଜ ହୁଏ ॥
ଅକାରେ ଏକାର ମିଶିଣ । ପାଦ ବୋଲିଣ ଏହା ଜାଣ ॥
ଏ ପାଦ ସୁମରଣା କର । ଷୋଡ଼ଶ ମନ୍ତ୍ର ହୃଦେ ଧର ॥
ଚାରି, ଚାରିରେ ଆଠ ହୋଇ । ଆଠ ଆଠରେ ଷୋଳ କହି ॥
ହରେ ବସଇ ଯଜୁଃ ଦଳେ । କୃଷ୍ଣ ବସଇ ସାମ ମୂଳେ ॥
ରାମ ବସଇ ଋକ୍ ଦଳ । ସାମ ଅଥର୍ବ ଦଳେ ମେଳ ॥
ଏମନ୍ତେ ଚାରିଦଳ ହୋଇ । ଚାରି ଦଳରେ ଚାରି ହୋଇ ॥
ହ୍ରୀଂ ଯେ ଶ୍ରୀଂ କ୍ଲୀଂ ଦାମ । ନନ୍ଦ କନ୍ଦ ଯେ ଦୀନ ଧର୍ମ ॥
ସାଧୁ, ମଧୁ କାମ ବ୍ରହ୍ମରେ । ଷୋଡ଼ଶ ନାମ ଏ ବିଧିରେ ॥
ପାଦ, ପଦ୍ମକୁ ସୁମରିବ । ଷୋଡ଼ଶ ମନ୍ତ୍ର ଜପୁଥିବ ॥
ପଦ୍ମୁଁ ଅମୃତ ଝରୁଅଛି । ଚରଣୁଁ ଝାଳ ଯେ ବୋହୁଛି ॥
ସେ ଝାଳ ଅମୃତ ଅଟଇ । ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗେ ଗଳିଣ ପଶଇ ॥
ଓଁକାରେ ମିଶି ପାଦତଳ । ମିଳଇ ମୂଳ ଯେ କମଳ ॥''

ଉପରୋକ୍ତ ପଦ୍ୟାଂଶର ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ତ ଏକ ବୃହତ ପୁସ୍ତକ ହେବ । ତେଣୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ସାରାଂଶ ହେଉଛି : ଏ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦି ବୀଜ ''କ୍ଲୀଂ, ଶ୍ରୀଂ, ହ୍ରୀଂ'' ''ଓଁକାର'' ସହ ଏକତ୍ର ହୋଇ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ଅଙ୍ଗର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ସେହି ସ୍ଥାନର ନାମ ହେଉଛି ''ପାଦ'' । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି ଓ ସଂହାର । ସୁତରାଂ ଏହି ''ପାଦ'' ହିଁ ସକଳ ଶକ୍ତି, ସର୍ବତୀର୍ଥ, ଧାମର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ । ଏହି ପାଦ ଚାରିଦଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ୍ମଫୁଲ ଉପରେ ରହିଅଛି । ପଦ୍ମଫୁଲର ସ୍ଥିତି ଓ ଆକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ମହାପୁରୁଷ କହନ୍ତି- ''ଅଥର୍ବ'' ବେଦ ହେଉଛି ପୃଥ୍ୱୀ ବା ସ୍ଥଳଭାଗ । ଏହି ସ୍ଥଳଭାଗରେ ''ସାମବେଦ'' ହେଉଛି ଜଳରାଶି । ଏ ଜଳରାଶି ମଧ୍ୟରେ ପୃଥ୍ୱୀ ରୂପକ ଅଥର୍ବ ହିଁ ପଙ୍କ ହୋଇ ରହିଛି । ଉକ୍ତ ପଙ୍କରୁ ପୁନଶ୍ଚ ''ସାମବେଦ'' ପଦ୍ମବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଉଭାହୋଇଛି । ''ଶାମ'' ରୂପକ ବୃକ୍ଷରେ ଋକ୍ , ବେଦ ପଦ୍ମ ପତ୍ର ଓ ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପ ହୋଇ ଶୋଭା ପାଉଛି । ଏହି

ଅଦ୍ଭୁତ ''ପଦ୍ମ'' ଫୁଲରେ''ଶିଶୁ'' ବେଦ କେଶର ହୋଇ ରହିଛି । ପୁନର୍ବାର ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କହୁଛନ୍ତି : ଜୀବର ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଯେଉଁ ଷୋଡ଼ଶ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନର ପ୍ରୟୋଜନ ଥାଏ ସେହି ଷୋଡ଼ଶ ମନ୍ତ୍ର ଉକ୍ତ ପଦ୍ମ ପାଖୁଡ଼ାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ଏଠାରେ ସରଳୀକରଣ କରିବାକୁ ଗଲେ ମହାପୁରୁଷ ମୁଖ୍ୟତଃ ''ତାରକମନ୍ତ୍ର''ର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଏଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ''ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେକୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହରେ ହରେ । ହରେ ରାମ, ହରେ ରାମ, ରାମରାମ ହରେ ହରେ ।'' ଏହିନାମ ମଧ୍ୟରୁ ଚାରିବେଦର ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପଦ୍ମଫୁଲର ''ଯଜୁଃବେଦ'' ସ୍ଥିତ ଦଳରେ ''ହରେ'' ଅଛନ୍ତି । ''କୃଷ୍ଣ'' ''ସାମ'' ଦଳରେ ଓ ''ରାମ'' ''ଋକ୍'' ଦଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଛନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ ନାମ ପୁନଶ୍ଚ ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ 'ଅଥର୍ବ' ବେଦ ବା ପଦ୍ମର ମୂଳାଧାରରେ ମିଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ପବିତ୍ରତମ ପଦ୍ମପାଖୁଡ଼ାରେ ''ହ୍ରୀଂ'', ''ଶ୍ରୀଂ'' ଓ ''କ୍ଲୀଂ'' ଆଦି ବୀଜ ଅବସ୍ଥାନ କରିଛନ୍ତି ।

ମତାନ୍ତରେ ''ବେଦ'' ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀର । ଜୀବର ସଂସ୍କାର, କର୍ମପ୍ରବାହ ଓ ସିଦ୍ଧି ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ଏହି ଚତୁଃର୍ବେଦ ''ଶ୍ୟାମ, ଯଜୁଃ, ଋକ୍ ଓ ଅଥର୍ବ'' ର ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ । ପିଣ୍ଡସାଧନାର ଚରମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସାଧକ ସମାଧି ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ପଦ୍ମଫୁଲର କେଶର ରୂପରେ ରହିଥିବା ''ଶିଶୁବେଦ''କୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରେ । ପୁନଶ୍ଚ ଏ ଧରିତ୍ରୀ ହେଉଛି ପଦ୍ମର ଆଧାର । ଏହାରି ଉପରେ ପଞ୍ଚବେଦ, ଷୋଡ଼ଶ ମନ୍ତ୍ର ପଦ୍ମର ପାଖୁଡ଼ା, ପତ୍ର, ଫୁଲ ଓ କେଶର ରୂପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଆଲୋଚ୍ୟ ''ପଦ୍ମ'' ଟି ହିଁ ହେଉଛି ଏ ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ସୃଷ୍ଟି ପଦ୍ମ ଉପରେ ସ୍ରଷ୍ଟା ଯେଉଁ ପାଦ ରଖିଛନ୍ତି ସେ ପାଦର ନାମ ''ପଦ୍ମପାଦ'' ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ''ପାଦପଦ୍ମ'' ।

ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେହି ପାଦରୁ ଅହରହ ଯେଉଁ ''ଝାଳ'' ବହୁଛି, ତାହାର ନାମ ''ଅମୃତ'' । ପାଦ, ପଦ୍ମ ଉପରେ ଥିବାରୁ ଅମୃତ ପଦ୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ଝରି ଆସୁଛି । ତେଣୁ ନିତ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ସାଧୁ, ଦର୍ଶନ ଯୋଗୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ବିକଳ୍ପ ସମାଧି ଅବସ୍ଥାରେ ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ଅବସ୍ଥା ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥିବାରୁ କେବଳ ''ଅମୃତଝରା ପାଦପଦ୍ମ'' ଉପରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଲୟ ଆବଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅହରହ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଧ୍ୟାନ କରି ସେଥିରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ଯିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି । କଠୋର ସାଧନ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ସ୍ଥିତିରେ ନ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ''ପାଦପଦ୍ମ'' ଦର୍ଶନ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହି ମର୍ମରେ ମହାପୁରୁଷ ଉପରବର୍ଣ୍ଣିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :

''ନବ ନିମିଷ କ୍ଷଣେ ଦଣ୍ଡେ । ସାଧୁଣ ଥିବ ଜୀବ ପିଣ୍ଡେ ॥
ବିଅର୍ଥ ଜନମ ନୋହିବ । ଗୋଲକ ସେବାରେ ରହିବ ॥
ପାଦ ପଦ୍ମ ସେ ଯାହା କହି । ଚକ୍ଷୁ ଗୋଚର ନ ଦିଶଇ ॥
ଚକ୍ଷୁ, ମୁଦ୍ରିତ କରି ରହି । ଭୃରୁଥାନରେ ମନ ଦେଇ ॥
ତେବେ ଦର୍ଶନ ପଦ୍ମପାଦ । ଖଣ୍ଡଇ ସକଳ ବିପଦ ॥

ତେଣୁ ''ପଦ୍ମପାଦ'' କେବଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସାଧନର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତୁର ଆଧାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ ତପସ୍ୱୀଗଣ ସେମାନଙ୍କ ତପବଳରେ ବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ''ପଦ୍ମପାଦ'' ର ସ୍ଥୂଳ ରୂପ ଅବତରଣ କରାଇଥିଲେ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା'' ରୂପରେ ।

ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କ ଜନ୍ମ :

ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂମି ଗଠନ ପରେ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ଛନ୍ଦପୁଷ୍ପର ସ୍ୱରୂପ ''ସତ୍ୟଯୁଗ'' ଅବତରଣ କଲା । ସେହି ଯୁଗରେ ପୁଣ୍ୟବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଥିଲା । ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ନ୍ୟାୟର ମାତ୍ରା ସର୍ବାଧିକ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ଜୀବମାନେ ସର୍ବଦା ସଚେତନ ରହୁଥିଲେ । ନିଜର କର୍ମଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଅକ୍ଲେଶରେ ''ପଦ୍ମପାଦ'' ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରି ଜନ୍ମ, ଜୀବନ ଧନ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କର ମାନବରୂପ ଧାରଣ କରି ଧରାଧାମରେ ଜନ୍ମ

ନେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସମୟର ଆହ୍ୱାନରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲା ସେହି ସମୟରେ ସେ ହଠାତ୍ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ପରେ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ । ସମୟର ଆହ୍ୱାନରେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଅବତାର ପ୍ରକଟ ହେବାର ଯେଉଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଉଥିଲା, ତାହାକୁ ସେ ଯୁଗର ତପସ୍ୱୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶନ କରିପାରୁଥିଲେ ।

ସେହି ସତ୍ୟଯୁଗରେ ଯେତେବେଳେ ଅବତାର ଧାରଣର ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ନୈମିଷ୍ୟା ଅରଣ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ତପସ୍ୱୀଗଣ ଯଥା : ମଧୁଭୃତ, ଚୟମାଦ୍ରି, ଉପାଶ୍ରନ୍ନ, ପୈଉକନ୍ଦ, ଅନ୍ତବୃଷ୍ଣା, ଆଦ୍ଧସ୍ୱିନୀ, ପ୍ରାପକ, ଋଧନ୍ଧି ବିଚାର କଲେ ଯେ, ଶ୍ରୀମନ୍ ନାରାୟଣ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂମିକୁ ଆସିବେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ମାରକ କ'ଣ ରହିବ ? ଶେଷରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ପ୍ରଭୁ ଅବତାର ନେବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ସମର୍ପଣ କରାଯିବ । ସେହି ପାଦୁକା ଧାରଣ କରି ସ୍ୱାମୀ ଅବତରିତ ହେବେ ଓ ଅର୍ପିତ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ପଦ୍ମପାଦ ସ୍ପର୍ଶରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇ ''ପାଦପଦ୍ମ''ର ସ୍ଥୁଳ ରୂପରେ ଧରିତ୍ରୀରେ ପୂଜିତ ହୋଇ ଜ୍ଞାନ, ସିଦ୍ଧି, କୈବଲ୍ୟ ଓ ବିଭୂତି ପ୍ରଦାନ କରି ଜୀବ ଜଗତକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ । ଏହି ଭାବ ନେଇ ସେମାନେ ଦେବଶିଳ୍ପୀ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ନିର୍ମାଣ କରିବାପାଇଁ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଗ୍ରହଣ କରି ଭକ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ''କନ୍ଦୁକନ୍ତ''ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀପାଦୁକା ନିର୍ମାଣ କରାଇ ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏହାପରେ ତପସ୍ୱୀମାନେ ବୈଦିକରୀତିରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କୁ ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଇ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ନିବେଦନ କଲେ । ଏହାହିଁ ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କର ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ । ସତ୍ୟଯୁଗରେ ପ୍ରଭୁ ଯେତେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଶ୍ରୀପାଦୁକା ପଦ୍ମପାଦରେ ଧାରଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେହି ସମୟରୁ ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା''ଙ୍କର ଆରାଧନା ହୋଇ ଆସୁଅଛି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀଯୁଗ ତ୍ରେତୟା ଓ ଦ୍ୱାପରରେ ମଧ୍ୟ ''ପଦ୍ମପାଦ''ର ରୂପାନ୍ତରିତ ଅବସ୍ଥା ଉକ୍ତ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା'' ଯଥାକ୍ରମେ ''ଭରତ'' ଓ ''ଉଦ୍ଧବ''ଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା'' ପୂଜା କରି ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

କଳିଯୁଗରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକା :

କଳିଯୁଗରେ ସାଧନର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ନିତ୍ୟ ସ୍ମରଣୀୟ ମହାପୁରୁଷ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ସମାଧି ଅବସ୍ଥାରେ ''ପଦ୍ମପାଦ'' ଓ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା''ର ସମସ୍ତ ରହସ୍ୟ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଶରଣାଗତିର ଚରମ ସୋପାନରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ଏହି ମହାସାଧକ ସର୍ବଦା ''ପଦ୍ମପାଦ'' ଓ ''ଶ୍ରୀପଦପାଦୁକା''ଙ୍କୁ ନିଜର ଲୟ, ଧେୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।

ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟଲୀଳା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସହ ଗୋପପୁରରେ ନିତ୍ୟ ରାହାସରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଗୋପାଳ ଓ ଗୋପାଳୁଣୀମାନେ କଳିଯୁଗରେ ୬୪ (ଚଉଷଠି) ମହନ୍ତ ନାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରେମ ସାଧନରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ମହନ୍ତମାନେ ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ ସହ ନିତ୍ୟବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ଧ୍ୟାନ, ବନ୍ଦନା ଆଦିରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଲେ । ସମାଧି ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ମହନ୍ତମାନେ ଅଳି କରିଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ''ଶ୍ରୀପାଦୁକା'' ଯଜ୍ଞ ସହ ସ୍ନାନ, ମହାସ୍ନାନ, ବନ୍ଦନା କରି ପାଦୁକା ତୀର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସହ, ସେହି ପାଦଦୋକ ପାନ କରି ଧନ୍ୟ ହେବାପାଇଁ । ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅଳି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାପାଇଁ ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ମହାପୁରୁଷ ତାଙ୍କର ''କଳିଯୁଗଗୀତା'' ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ଉକ୍ତ ଉତ୍ସବ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଯାଇ କହିଛନ୍ତି -

''କହୁଅଛି ତୋତେ ଗୁପତ ବାରତା ।
ତ୍ରିଗୁଣକୁ ଯୋଖି ଯୋଗ ଲଲାଟରେ ଚିତା ।।

❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

ପୁରାଣ ଚାନ୍ଦରେ ରାମ ପାଦୁକାର ମେଳି ।
ସାତ ଶପଥରେ ବାବୁ ଶ୍ରାବଣର ଧୂଳି ।।୧।।
ସଭିଏଁ ମହନ୍ତ ମେଳି ପାଦୁକାକୁ ଅଳି ।
ହୋମ, ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ ପ୍ରତିପଦେ ହେବୁ ବୋଲି ।।୨।।
କଳିଶେଷେ ବାର ରାମ ବେନି ମିଶାଇବୁ ।
ଶତକ ତ୍ରିଗୁଣ ଦୁଇ ଶ୍ରାବଣ ଭେଟିବୁ ।।୩।।
କର୍କଟ ଚବିଶ ଦିବା ବଳରାମ ଜାତ ।
ପୁନେଇଁ ଜହ୍ନରେ ହେବ ପାଦୁକାର ତୀର୍ଥ ।।୪।।
ଯଜ୍ଞଗୁଣେ ଯୋଖିଥିବୁ ସାତ ଶତକରେ ।
ଚାରିବେଦ ଏକଶିଶୁ ମିଶାଇବୁ କ୍ଷରେ ।।୫।।
ଦିବା ଅର୍ଦ୍ଧେ କାଳବେଳା ଯାଗ ଆରମ୍ଭିବ ।
ନିଶାର୍ଦ୍ଧ ହୋଇଲେ ରାମ ଅଶୁଦ୍ଧି ଘଟିବ ।।୬।।''

ଉକ୍ତ ପଦ୍ୟାଂଶରେ ମହାପୁରୁଷ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ଦେଇ କହିଛନ୍ତି, ''ହେ ରାମ ! ସଭିଏଁ ମହନ୍ତ ମେଳି ହୋଇ ଶ୍ରୀପାଦୁକାକୁ ଅଳି କରିଥିଲେ । ଶ୍ରାବଣର ଧୂଳିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କର ସ୍ନାନ ବନ୍ଦନା ହେବ । ପ୍ରତିପଦରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ନାନ, ବନ୍ଦନା ପରଦିନ ହୋମ, ଯାଗ ଯଜ୍ଞ ହେବ ଓ ସେହି ପବିତ୍ର ଧୂଳିକୁ ଆମ୍ଭେ ବୋଳି ହୋଇ ଏ ଜନ୍ମ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ କରିବୁ । ବର୍ଷ ବା ସାଲ ସୂଚନାରେ କହିଛନ୍ତି ''ବାର ରାମ ବେନି ମିଶାଇବୁ'' । ଅର୍ଥାତ୍ ୧୨+୨=୧୪; ''ଶତକ ତ୍ରିଗୁଣ ଦୁଇ ଶ୍ରାବଣ ଭେଟିବୁ ।'' ୧୪ ଶତକ = ୧୪୦୦ । ତ୍ରିଗୁଣ ଅର୍ଥ - ୩ ଏଥି ସହିତ ୨ ଯୋଗ କରି ମିଶ୍ରଫଳ ଯାହା ହେଲା ସେହି ବର୍ଷ ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୪୦୦+୩+୨=୧୪୦୫ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧୪୦୫ ସାଲ ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ଦିବସର ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ଦେଇ କହିଛନ୍ତି; ଏହିଦିନ କର୍କଟ ୨୪ (ଚବିଶ) ଦିନ ହେବ ଓ ଦିବାଭାଗରେ ଶ୍ରୀବଳରାମଙ୍କର ଜନ୍ମ ଦିନ ହୋଇଥିବ । ଏହିଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେ ''ପାଦୁକା''ର ତୀର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ । ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପର୍କରେ ସଙ୍କେତ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ''ଯଜ୍ଞଗୁଣେ ଯୋଖିଥିବୁ ସାତ ଶତକରେ, ଚାରିବେଦ ଏକଶିଶୁ ମିଶାଇବୁ କ୍ଷରେ ।'' ''ଯଜ୍ଞ''ର ଗୁଣ ହେଉଛି ''ଶ୍ଳୋକ''/''ଆହୂତି'' । ''ସାତ ଶତକରେ ଚାରିବେଦ ଏକଶିଶୁ ମିଶାଇବୁ'' ସାତଶତକ=୭୦୦, ଚାରିବେଦ=୪ ଏକଶିଶୁ = ୧ (୭୦୦+୪+୧)=୭୦୫ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିପଦ ଦିନ ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞ ହେବ ସେଥିରେ ୭୦୫ (ସାତଶହପାଞ୍ଚ) ଶ୍ଳୋକର ଆହୂତି ପ୍ରଦାନ ହେବ । ଏହି ଦିବା ଅର୍ଦ୍ଧକାଳରେ ''କାଳବେଳା'' ପ୍ରବେଶ କରିବ । ତେଣୁ ତାକୁ ଦେଖି ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଓ ନିଶାର୍ଦ୍ଧରେ ଅଶୁଦ୍ଧି ସମୟ ଆସୁଥିବାରୁ ସେହି ଅନୁସାରେ ଯଜ୍ଞ ସମାପ୍ତ ହେବ ।

ସାରାଂଶ : ୧୪୦୫ ସାଲ ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମା, କର୍କଟ ଦି୨୪ନରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ସ୍ନାନ, ବନ୍ଦନା ଓ ପୂଜା ହୋଇ ପାଦୁକାତୀର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ । ତାପରଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିପଦ୍ ତିଥିରେ ୭୦୫ ଆହୂତି ପ୍ରଦାନ ହୋଇ ହୋମ, ଯଜ୍ଞ ହେବ ।

ଏହାପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ରାମଦାସଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର କହୁଛନ୍ତି :

''ଯାଗ ପୁରୁଷକୁ ବାରେ ଜଗି ରହିଥିବୁ ।
ପାତକୀ ମେଳରେ ତୁ ଯେ ବେଶକୁ ଭୁଲିବୁ ।।

ଘୋର ପାପୀମାନେ ଯେତେ ଏହିଠାରେ ଠୁଳ ।
ଛିଟିକା ମାରି ଗପିବେ ସଭିଏଁ ପାଗଳ ।।
ଟାଣପଣେ ରହିଥିବୁ ଯାଗଶେଷ କରି ।
ପାପୀମାନେ ଯେତେ ମେଳି ପାଦୁକା ଆବୋରି ।।
ତାଙ୍କ ସାଥେ ମିଶି ସ୍ନାନ ଜଳ ତୁ ଜଗିବୁ ।
ସ୍ନାନ ସାରି ପାଦୁକାକୁ ଧାମରେ ଥାପିବୁ ।।''

ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ରାମ ! ତୁ ତୋର ନିଜ ବେଶ (ରୂପ) ଭୁଲି ଅର୍ଥାତ୍ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ଯଜ୍ଞପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜଗି ରହିବୁ । ଯେତେ ଘୋରପାପୀ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହିଠାରେ ଠୁଳ ହୋଇ ପାଦୁକା ଆବୋରି ରହିବେ ଓ ଥଟ୍ଟାକରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଗଳ ବୋଲି କହି ଅବିଶ୍ଵାସ କରି କରାଇବେ । ତୁ ଟାଣ ବା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରହିବୁ । ସେହି ପାପୀମାନଙ୍କ ଗ୍ରହଣରେ ପାଦୁକାରେ ସ୍ନାନ ଜଳ ଅର୍ପଣ କରିବୁ ଓ ପାଦୁକାକୁ ଜଗି ରହିଥିବୁ । ଏହି ସ୍ନାନ ଉତ୍ସବ ପରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକାକୁ ଧାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ସାରିବା ପରେ ଫେରିବୁ ।

ଆଜି ହେଉଛି ସେହି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସ ୧୪୦୫ ସାଲ ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା କର୍କଟ ଦି୨୪ନ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଧି, ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକାଙ୍କର ସ୍ନାନ, ବନ୍ଦନା ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହେଉଛି । ଆସନ୍ତାକାଲି ପ୍ରତିପଦ ତିଥିରେ ହୋମ, ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଚଉଷଠୀ ମହନ୍ତ ମାନଙ୍କର ଅଭିଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରେ ଶ୍ରୀପାଦୁକା ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପ୍ରତିଦିନ ଅଗଣିତ ଭକ୍ତଜନମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ।

ମଙ୍ଗଳମୟଙ୍କ ମଙ୍ଗଳଇଚ୍ଛା ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

ଭାବକୁ ନିକଟ ଅଭାବକୁ ଦୂର
ନିତ୍ୟ ଖେଳେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଧର୍ମଧାରା ଧରି ସତ୍ୟକୁ ଆଦରି
ନେଇଯା ଜୀବନ ବାହୀ ।।

- ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଠାକୁର